

Litteratur. Nu fylder Østrup, der kender Landet af Selvsyn, dette tomme Rum i vor Viden ved sin lille nyttige Bog. I en fortrinlig Indledning redegøres for Land og Folk, navnlig den Del deraf, der omfatter de egentlige Nomader, blandt hvilke han selv har levet; medens Østrup desværre i ringere Grad dvæler ved den bofaste Befolkning og Overgangstrinet mellem de to Klasser, »Halvnomaderne«, skønt disse vel nok har spillet den største historiske Rolle. Paa Grundlag af denne Indledning tegnes derpaa Arabiens Udvikling i nyere Tid, navnlig som den koncentrerer sig om Wahhabitter-Slægten Ibn-Saud, hvis sidste Ætling Abdul-Aziz i dette Øjeblik staar som Herre over hele Nord- og Mellemarabien. Det er en begivenhedsrig, om end noget enstonig politisk Historie, væsentlig bestaaende af »raids«, Overrumplinger og Forræderier, men den bliver fængslende, ikke mindst paa Grund af dens Forfatters overlegne Fremstillingskunst. Hans Verdensklogskab og Lune krydrer snart sagt hver eneste Side. Al Romantik skrælles af Ørkenboerne og deres Liv, og et skarpt, men koldt Lys kastes over dem. Den lille Bog er ikke blot et populært Arbejde i Ordets bedste Betydning; den er ogsaa for vigtige Afsnits Vedkommende et selvstændigt Bidrag til Forstaaelsen af et Problem, der i vore Dage indgaar i den almindelige Verdenspolitik. *Knud Fabricius.*

Professor i Finansøkonomi ved Athens Universitet, A. Andreades, har taget sig for at skildre græsk Finanshistorie fra Homer til Nutiden: *Geschichte der griechischen Staatswirtschaft* Bd. I (München 1931). Allerede i 1914 udkom paa Græsk et to Binds Forarbejde hertil: *De ioniske Øers Forvaltningshistorie under Venezianerherredømmet*, og i 1918: *Byzantinertidens Finanshistorie*, ligeledes paa Græsk. Det foreliggende første Bind af hans græske Finanshistorie er oversat til Tysk af Professor Ernst Meyer og naar til Alexander den Stores Tid. Bd. II skal omfatte den hellenistiske Tid, Bd. III det byzantinske Kejserrige og Bd. IV Tyrker- og Venezianerherredømmet og den nyeste Tid.

Værket er ikke en Nationaløkonomi, men en græsk Finanshistorie. Som Følge heraf er Dispositionen budgetagtigt skematisk og følger ikke den historiske Udvikling. Men netop denne Opstilling af Stoffet, hvor man ser de historiske Begivenheder fra Centralforvaltningens Stade, giver en for Historikere interessant Perspektivændring. 1. Bog omhandler Indtægter og Udgifter i den homeriske Tids Statshusholdning, 2. Bog skildrer Finansernes Tilstand i Sparta, og 3. Bog sammenstiller de fire Finanssystemer, som praktiseredes i den græske Verden i klassisk Tid, Storkongens,

Satrapernes, Tyrannernes og Bystaternes. Endelig tages i 4. Bog — som omfatter næsten Halvdelen af det foreliggende Bind — Athens Finansøkonomi op til indgaaende Behandling, dels fordi Kilderne her er særlig gode, og dels fordi Bystatsøkonomien i Athen faar en ejendommelig Udvikling.

Da Andreades ikke er Historiker af Fag, maa han i vid Udstrækning bygge paa andres Forskning, og i Fodnoter meddeler han Læseren sine Kilder og det væsentlige i disses Synspunkter, saa man herigennem baade kan kontrollere Underbygningens Soliditet og faa en alsidig Oversigt over saavel ældre som nyere Litteratur vedrørende Emnet.

Netop i sin Egenskab af Ikke-Historiker har Andreades foretaget en Omvurdering af den klassiske Periode i Historien, og hans Vurdering tenderer i stik modsat Retning af Berve's (i den nylig udkomne *Griechische Geschichte*). Medens Berve med en Forkærlighed, der har Aktualitetens Interesse, dvæler ved Sparta og dens ensrettede Samfundsorganisation, faar man hos Andreades det Indtryk, at Sparta var en Slags Kondottierestat, hvis uorganiserede Finanshusholdning han som Statsøkonom ikke kan finde noget beundringsværdigt ved. Interessen knytter sig for ham til de mere udviklede Samfundsdannelser, Perserriket og det attiske Forbund.

Satrapstyret var den eneste mulige Regeringsform i et Rige med saa forskelligartede Provinser som det persiske. Det bedste Bevis for Systemets Brugbarhed er, at alle de følgende Herskere fra Alexander til Justinian anvendte det. Og naar Alexander i de fire Hovedstæder til Trods for Forvaltningens Slappelse i 4. Aarh. og store Udgifter til græske Lejetropper kunde finde Skatte til et Beløb af 180.000 persiske Talenter (eller 1.265.000.000 Guldmark), saa beviser dette, at Dareios' Finansreform var lykkedes. Iøvrigt var Møntreformen en Nødvendighed; man vilde ellers ikke have kunnet præstere de store Soldudbetalinger til Lejetropperne.

I Skildringen af Athens Finanshusholdning tillægger Andreades Metøkerne en særlig stor Betydning. Allerede Tyrannerne var begyndt at trække fremmede til Athen — Kunstnere, Haandværkere og Handelsfolk — og siden Themistokles' Tid havde de i Athen større Rettigheder end andetsteds. Denne foretrukne Stilling betaltes med en særlig Metøkskat, som for Staten havde den Fordel at være fast i Modsætning til de svingende indirekte Skatter. Det var desuden Metøkerne, der betalte Størstedelen af disse, idet de fra Perikles' Tid var Sjælen i saavel Udenrigshandelen som den hjemlige Industri. Endelig var de udelukkede

fra Adgang til den sociale Forsorg, og uretmæssig Deltagelse ved Kornuddelingerne straffedes med, at de solgtes som Slaver. Deres Tilstedeværelse betød for Staten en i alle Maader indbringende og sikker Indtægtskilde.

Andreades søger ikke at smykke Athens Politik med Motiver, som tilhører en senere Tids Forestillingskreds. Athens Motiv var fra første Færd at faa Magten, saa dens Borgere kunde leve højt paa Forbundsfællernes Bekostning, og en saadan Adfærd var i Overensstemmelse med Tidens Opfattelse af, hvad der var politisk anstændigt. Men naturligvis bød sund Fornuft Borgerne ikke at gaa for vidt, da det saa maatte give Bagslag. Det er Overdrivelse, naar man siger, at den velhavende Middelstand var gaaet til Grunde under Perserkrigene og afløst af et Borgerproletariat. I 403 var der kun 5000 Athenere, der hverken ejede Jord eller Hus. Støttet paa et Eksempel fra Xenofon hævder Andreades, at Landbruget ikke var urentabelt, selvom Byerhvervene betalte sig bedre. Slavearbejdet ødelagde heller ikke ganske Friarbejderen, hvilket ses af Lønforskellen, der igen bunder i Frimandsarbejdets tekniske Overlegenhed. Det er Perikles, der indleder Statssocialismen ved Indførelse af Diæter. I hans Tid er Diæterne dog Betaling for ydet Arbejde. Men i Diætsystemet ligger en stor Fristelse til Overdrivelse, og Diæternes Forhøjelse bliver i den følgende Tid Midlet til at skaffe sig Magten i Staten; allerede Perikles indførte dem for at overtrumfe Oligarkerne. Til disse forøgede Udgifter svarede ikke nogen Blomstring af Statsfinanserne. Tværtimod opbrugtes den opsparede Statsfond meget snart, og man maatte da slaa ind paa den farlige Vej at forhøje Forbundsfælletributen — det, der fører til Søforbundets Opløsning.

Skønt Andreades selv er Græker, er han saa temmelig fri for »Grækerbeundring«. Han søger jævnt og nøgternt at stille Tingene paa deres rette Plads, og han tildeler Perserriget den betydningsfulde Plads, som utvivlsomt tilkommer det i Historien.

Axel Steensberg.

Østrig er i de sidste aartier blevet midtpunktet for en energisk og intensiv historisk forskning, hvortil de østrigske arkivembedsmænd i høj grad har bidraget. Særlig betydning har den virksomhed, som Wiener Haus- Hof- und Staatsarchiv udfolder. Allerede før krigen planlagde man her udgivelsen af inventarier over de forskellige arkiver, som dette arkivdepot rummer. Som indledning til inventariet over et af de vigtigste af arkiverne: rigskancelliets arkiv har Lothar Gross nu udgivet et vægtigt arbejde: *Die*